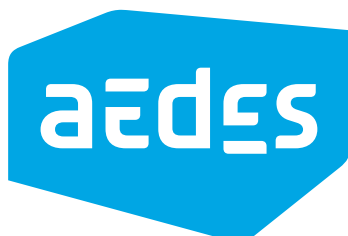

VAN BESCHERMD NAAR ZELFSTANDIG WONEN DANKZIJ DOMOTICA

INNOVATIEBOOST WHITEPAPER

JANUARI 2021

vereniging van
woningcorporaties

INNOVATIEBOOST

Tr(v)re

COLOFON

© januari 2021 Aedes vereniging van woningcorporaties Den Haag

Whitepaper in opdracht van Aedes vereniging van woningcorporaties

Met medewerking van:

Trivire en Leger des Heils

Tekst:

Simon Kooistra

Redactie en vormgeving:

Aedes vereniging van woningcorporaties

Van beschermd naar zelfstandig wonen dankzij domotica

Innovatieboost Whitepaper

Inhoud

Inleiding	5
Ontstaan idee	5
Camera's en sensoren	6
Bestaande techniek met nieuwe toepassing	7
Privacy	7
Huurcontract en zorgovereenkomst	8
Vorrangsregeling	8
Diepte-interviews	9
Beschermd wonen zorgt voor stabiliteit	9
Sociaal experiment	10
Van beschermd wonen naar zelfstandig wonen met begeleiding op afstand	10
Op zichzelf	11
Feedback van andere corporaties	11
Meer weten?	11

Inleiding

Een doorstart mogelijk maken voor mensen die de zelfbeschikking over hun leef- en woon-situatie hebben moeten opgeven. Dat is het doel van de pilot die woningcorporatie Trivire en het Leger des Heils in Dordrecht hebben opgezet. Twee cliënten van het Leger des Heils die nu nog beschermd wonen, krijgen van Trivire een zelfstandige woning, waarbij ze aanspraak maken op een voorrangsregeling van de gemeente. Met behulp van domotica zorgt het Leger des Heils voor begeleiding op afstand. Na een jaar wordt de pilot geëvalueerd. Bij een positief resultaat willen beide partijen meer bewoners deze kans bieden.

Wieteke Hassing, ketenregisseur Sociale Innovatie bij Trivire, heeft de pilot aangemeld voor de Innovatieboost bij Aedes. Een impuls voor ideeën die vernieuwen en waarde toevoegen aan de corporatiesector. Trivire zocht met haar inzending voor de Innovatieboost hulp op het gebied van brede denkkraft. Om deze pilot zo goed mogelijk te maken. En ervoor te zorgen dat de opgedane inzichten breder toepasbaar zijn, ook voor collega-corporaties. Het is volgens haar voor het eerst dat een corporatie en zorginstelling domotica toepassen voor het begeleiden van hun psychisch kwetsbare cliënten. Onder domotica valt alles wat met huisautomatisering via een digitaal netwerk te maken heeft. 'Een mooi voorbeeld van hoe de techniek ons kan helpen iets te doen dat met handjes alleen niet lukt', zegt Wieteke. 'Zo kunnen we iets betekenen voor mensen die anders de stap naar meer zelfstandigheid en autonomie niet kunnen maken.'

De pilot richt zich op cliënten van het Leger des Heils die beschermd wonen in de Dordtse vestiging van Domus, een voorziening voor mensen die door chronische verslavings- en psychische problemen de controle over hun leven zijn kwijtgeraakt. Vaak hebben ze op straat gezworven voordat ze bij Domus terechtkwamen. Zelfstandig wonen is voor deze kwetsbare groep doorgaans een brug te ver. Trivire en het Leger des Heils proberen met behulp van domotica een tussenvorm te vinden, waarbij cliënten zelfstandig wonen en tegelijkertijd op permanente ondersteuning kunnen rekenen.

Ontstaan idee

Het idee voor de pilot ontstond nadat de bestuurders van Trivire en het Leger des Heils in 2018 een week lang van baan hadden geruild om inzicht te krijgen in elkaars organisatie. Dit inspireerde tot verdieping van de samenwerking tussen beide organisaties. Domotica kwam als onderwerp bovendrijven omdat het Leger des Heils zich al beraadde op mogelijke toepassingen hiervan voor zijn eigen cliënten. Ook Trivire zag hierin een kans om zelfstandige huisvesting voor deze bijzondere

'Techniek helpt de handjes' - Wieteke Hassing (Trivire)

'Domotica is een mooi voorbeeld van hoe de techniek ons kan helpen iets te doen dat met handjes alleen niet lukt', vertelt Wieteke Hassing, ketenregisseur Sociale Innovatie bij Trivire. 'Zo kunnen we iets betekenen voor mensen die anders de stap naar meer zelfstandigheid en autonomie niet kunnen maken.'

doelgroep mogelijk te maken. Na vooronderzoek besloten beide organisaties in januari 2020 het voor een jaar te proberen.

Maaïke de Ruiters, ketenregisseur betrokken bij huisvesting van bijzondere doelgroepen binnen Trivire: 'We hebben het over mensen met een psychiatrisch verleden, die veelal verslaafd zijn aan drugs of alcohol. Sommige van hen gebruiken nog steeds. Vroeger was het idee dat beschermd wonen voor deze groep mensen het hoogst haalbare was. Daarmee verliezen ze hun gevoel van zelfstandigheid. Ze worden gehospitaliseerd, omdat alles voor hen wordt gedaan. De VNG-commissie Toekomst Beschermd Wonen (commissie-Dannenberg) heeft na onderzoek geconcludeerd dat een groot deel van alle mensen die nu beschermd wonen, met de juiste begeleiding op een termijn van zo'n vijftien jaar moet kunnen doorstromen naar een zelfstandige woning, mits aan diverse randvoorwaarden is voldaan. Dit geeft hoop voor het welslagen van deze pilot.'

Camera's en sensoren

Beide deelnemers aan de pilot krijgen een camera bij de voordeur, zodat ze vanuit huis kunnen zien wie er op de stoep staat. Zo kunnen ze mensen buiten de deur houden van wie ze een negatieve invloed vrezen. Verder komen er sensoren, die van alles kunnen meten: luchtkwaliteit, mate van ventilatie, waterverbruik, verplaatsingen, etc. In overleg met de bewoners wordt bepaald welke metingen relevant zijn.

Sanne Staat, informatiemanager en adviseur Digitale Informatiesystemen van Trivire: 'We zijn nog bezig de parameters in te richten. Op grond van de hulp- en begeleidingsvraag selecteren we specifieke aandachtspunten. De begeleiders van het Leger des Heils kunnen de gegevens live inzien op een dashboard. Als iemand vijf dagen de deur niet uitgaat, gaat hij kennelijk niet naar de dagbesteding. Of iemand gaat wel naar de dagbesteding, maar we meten dat er nog activiteit in de woning is. Dan is er kennelijk iemand anders in de woning. Dat soort dingen willen we weten. We hopen dat de inzet van sensoren extra inzichten en handvatten geeft voor de begeleiding. Die moet het

Sensoren worden ingezet voor de begeleiding van psychisch kwetsbare cliënten

systeem integreren in zijn dagelijks werk. Als die constateert dat de bewoner de hele dag in bed ligt of het dag- en nachtritme omdraait, is dat een signaal om langs te gaan of een gesprek aan te knopen.'

Maike: 'Het mooie van deze tussenvorm is dat begeleiders op afstand kunnen zien hoe nabij ze moeten zijn. Als ze op afstand zien dat het minder goed gaat, moeten ze misschien vaker langskomen. Domotica is geen vervanging van de reguliere hulpverlening, maar een hulpmiddel.'

Bestaande techniek met nieuwe toepassing

Domotica is geen nieuwe techniek. Ze wordt al langer toegepast in de gehandicaptenzorg, ouderenzorg en seniorenhuisvesting, bijvoorbeeld bij het openen en sluiten van de gordijnen of als dispenser voor het afgeven van medicijnen. Resultaten van domotica bij deze groep mensen hebben wij echter nog niet kunnen vinden en zijn daarom heel benieuwd naar de waarde ervan.

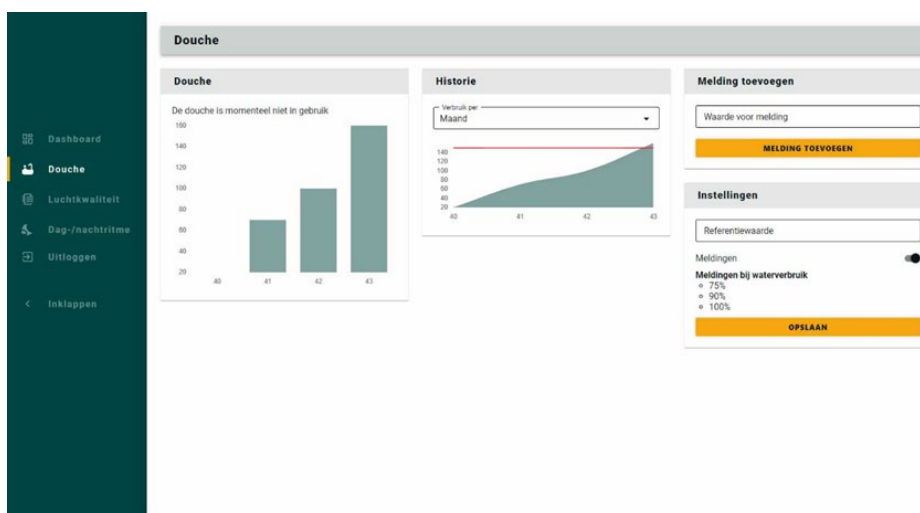
Swycs, de leverancier van de Dordtse pilot, heeft sinds 2011 ervaring met deze techniek. Tot 2015 uitsluitend voor het meten van energiegebruik. Dat is nog steeds de belangrijkste toepassing, bijvoorbeeld voor het monitoren van Nul Op de Meter (NOM)-woningen. Sinds 2017 levert Swycs ook technologie voor het meten en sturen van koffiezetmachines en andere apparaten, verlichting, deursloten en luchtbehandelingsinstallaties.

'Het is een groeimarkt', aldus René Riemens van Swycs. Hij rekent corporaties en zorginstellingen al langer tot zijn klantenkring. Maar het volgen van verslaafde bewoners met een psychiatrisch verleden is ook voor hem nieuw. 'Het zal twee maanden duren voordat we een zuiver beeld hebben van iemands leefpatroon. Pas daarna kunnen we afwijkingen signaleren.'

Privacy

Bij hem op kantoor en bij ketenregisseur Wieteke Hassing komen proefopstellingen tot er een woning is voor de geselecteerde cliënten. Wieteke: 'Zo kunnen we ervaring opdoen met datastromen en komen tot een goed dashboard. Verder willen we aan den lijve ondervinden wat het doet met je gevoel

Alle metingen worden verzameld in een dashboard

van privacy, als je weet dat je wordt gemonitord. Je ziet de sensoren hangen, leest de data in het dashboard en die worden dan ook nog eens geanalyseerd en nabesproken. Durf ik misschien 's nachts mijn bed niet uit met het idee: wat zullen ze van me denken, daar gaat ze weer naar wc of koelkast.'

Ze vindt dat de cliënten recht hebben op transparantie over de privacy-aspecten. In principe bekijkt de begeleiding de data. De cliënt moet daarvoor toestemming geven. Maar dat neemt niet weg dat er interpretatieverschillen kunnen ontstaan. De ervaring zal leren hoe cliënten en begeleiders hiermee omgaan. Gaan cliënten zich bijvoorbeeld anders gedragen omdat ze weten dat ze worden gevolgd? Hoe voelen ze zich daaronder?

Huurcontract en zorgovereenkomst

De toepassing van domotica wordt onderdeel van het huurcontract. Daarin komt een verwijzing naar de zorg- en dienstverlenersovereenkomst van het Leger des Heils. Het kan gebeuren dat iemand de domotica niet meer wil, maar wel in de woning wil blijven wonen. Wieteke: 'We zijn nog in gesprek over hoe we daarop moeten inspelen. Het is niet voor niets een pilot, waarvan we willen leren. We gaan elk kwartaal met de huurder, wijkregisseur en begeleiding evalueren. Dan gaat het niet alleen om de ervaring met domotica, maar ook om het gedrag van de bewoner. Betaalt hij op tijd zijn huur? Veroorzaakt hij geen overlast voor de buurt? Hoe is het contact met de begeleiders? We willen ook weten wat de pilot betekent voor de bureaus van deze cliënten. Dat zijn tenslotte ook huurders van ons.'

Sanne: 'Als het niet goed gaat, dan kunnen we in het uiterste geval het huurcontract ontbinden. In dat geval heeft de huurder recht op terugkeer naar Domus, dus hij wordt er qua woonsituatie nooit slechter van. We vinden het belangrijk dat deze terugkeeroptie geboden wordt omdat we ons goed realiseren dat de stap naar zelfstandig wonen voor deze mensen groot is en we het succes ervan, in combinatie met de domotica, vooraf niet weten. Dan is het belangrijk dat er een vangnet is voor het geval het anders uitpakt dan gehoopt.'

Vorrangsregeling

Dankzij de voorrangsregeling van de gemeente is de geschatte wachttijd voor een woning niet langer dan drie tot zes maanden. De corporatie is wel afhankelijk van huuropzeggingen en er zijn meer woningzoekenden die een voorrangspositie hebben. Door corona is er minder doorstroming. Daarbij komt dat het in dit geval gaat om huurders met een bijzonder profiel. Maaïke: 'Het is altijd onze intentie om mensen zo passend en duurzaam mogelijk te huisvesten. Het is bijvoorbeeld niet slim om deze huurders een woning in het centrum aan te bieden, waar ze blootstaan aan veel prikkels. Het Leger des Heils denkt aan een woning in de buurt van Domus. Overigens willen beide kandidaten dat zelf ook.'

'Een vangnet is belangrijk' - Sanne Staat (Trivire)

'De huurder heeft recht op terugkeer naar Domus', aldus Sanne Staat, informatiemanager en adviseur Digitale Informatiesystemen van Trivire. 'We realiseren ons goed realiseren dat de stap naar zelfstandig wonen voor deze mensen groot is.'

De gemeente heeft inmiddels subsidie verleend aan het Leger des Heils voor deze pilot. Voor de meerkosten hebben Trivire en het Leger des Heils besloten fifty-fifty hun innovatiebudget aan te spreken, bovenop de personele inzet. Grootste kostenposten zijn de techniek en het evaluatieve onderzoek waarmee de pilot gepaard gaat.

Diepte-interviews

De projectpartners hebben besloten een onafhankelijke onderzoeker in te huren voor de evaluatie, Die houdt onder meer diepte-interviews met de betrokken cliënten vóór, tijdens en aan het eind van de pilot. Sanne: 'Als wij of de begeleiders die interviews doen, is dat niet objectief. De bewoners moeten onbevangen kunnen zeggen wat ze vinden van de sensoren die we in hun woning ophangen. Dat doet iets met hun gevoel van privacy.'

Beschermd wonen zorgt voor stabiliteit

Eén van de partijen in de pilot is Domus. Domus is een beschermde woonvorm voor mensen met verslavings- en psychiatrische problemen. Het Leger des Heils heeft diverse vestigingen door het hele land. De Dordtse vestiging bestaat acht jaar. Er zijn 25 bewoners van 30 tot 65 jaar, mannen en vrouwen. Van de twintig medewerkers zijn er altijd minimaal twee aanwezig, onder wie één verpleegkundige.

Domus is doorgaans een eindstation voor mensen die al van alles hebben geprobeerd om hun chronische problemen op te lossen. Ze hebben meestal langere tijd op straat geleefd. Sommigen hebben begeleid gewoond, maar bij drugsgebruik moesten ze vertrekken. Bij Domus wordt drugsgebruik getolereerd vanuit de filosofie dat mensen eerst een thuisbasis nodig hebben voordat ze hun gedrag kunnen veranderen. De praktijk wijst uit dat ze dankzij deze veilige basis meer stabiliteit ervaren en daardoor minder verslavende middelen gebruiken.

De uitkering is vaak onvoldoende om de verslaving te financieren, zeker als het om harddrugs gaat. Van de uitkering wordt een eigen bijdrage ingehouden voor kost en inwoning. De meeste bewoners hebben een bewindvoerder of budgetbeheerder. Bedelen is vaak een extra inkomstenbron. Sommigen plegen diefstallen of prostitueren zich. Daarom is er nauw contact met de wijkagent. 'We zitten altijd vol', zegt Bas-Jan. Er is een wachtlijst, beheerd door de gemeentelijke afdeling Wmo. Er is weinig doorstroming, circa vier bewoners per jaar.

Sociaal experiment

'Het is neergezet als groepswonen, maar er is weinig behoefte aan groepsactiviteiten', zegt Bas-Jan. 'Bewoners zijn altijd met hun verslaving bezig. Ze hebben vaak een verstoord dag- en nachtritme.

'Kans op beter leven' - Bas-Jan Zwijnenburg (Leger des Heils)

'Beschermd wonen "bescherm" je niet alleen tegen falen, maar ook tegen successen. Met onze pilot bieden we een kans op een beter leven tegen lagere maatschappelijke kosten.' Bas-Jan Zwijnenburg, afdelingsmanager van Domus, denkt dat alle partijen hier beter van worden.

Beschermd wonen werkt hospitaliserend. De pilot is een sociaal experiment, waarmee we onze cliënten zowel zelfstandigheid als bescherming hopen te bieden. De sensoren herkennen levens- en gedragspatronen. Je kunt meten hoe vaak en wanneer bewoners douchen. Als de koelkastdeur dicht blijft, weet je dat ze weinig eten. Je monitort de activiteit in de woning. De vraag is wat je dan moet doen. Dat zullen we per bewoner afstemmen. Bij de een moet je direct aan de bel trekken, terwijl je bij de ander eerst maar eens in gesprek moet gaan. Er is co-creatie nodig van begeleider en bewoner. Het is belangrijk dat de bewoner weet wat we doen. Je moet hem aan een structuur houden. Gaat hij naar de dagbesteding? Als er activiteit in de woning is terwijl hij op zijn werk moet zijn, klopt er iets niet.

Het kan zijn dat hij foute mensen binnenlaat. Privacy is een juridisch aandachtspunt, maar als je het praktisch bekijkt hebben bewoners nu minder privacy. Bij geluidsoverlast klopt ik eerst, maar bij de derde keer loop ik binnen en trek ik de stekker uit de installatie. Ik maak zo min mogelijk inbreuk op privacy, maar soms moet het. Overigens hebben de twee bewoners die we hebben geselecteerd zelf om camera's gevraagd die registreren wie er voor de deur staat.'

Eén van de grootste risico's is dat er andere verslaafden op de stoep staan die een plek zoeken en tegen wie ze geen nee kunnen zeggen. De begeleiding komt drie, vier keer per week langs. Bas-Jan: 'We proberen dat gepland te doen. We helpen dan ook met praktische klussen, zoals opruimen en schoonmaken.' Tussen de bezoeken door kunnen begeleider en bewoner met elkaar (beeld)bellen. Dat gebeurt ook al bij beschermd wonen.

Van beschermd wonen naar zelfstandig wonen met begeleiding op afstand

'Ik ben toe aan een nieuwe stap', zegt Stanley (37). Hij woont 2,5 jaar in Domus. Toen hij kwam, was hij nog verslaafd aan alcohol. Binnen een half jaar was hij daar van af. Niet omdat hij daartoe werd gedwongen, maar omdat hij het echt wilde. De drank heeft veel kapot gemaakt in zijn leven. 'Ik kon de scheiding van mijn ouders, toen ik zeven was, niet verwerken', zegt hij. Tot zijn 32ste heeft hij bij zijn moeder gewoond, maar dat ging uiteindelijk niet goed. Hij heeft twaalf jaar bij Drechtwerk gewerkt (sociale werkvoorziening), maar dat liep fout door de drank. Na wat rondzwerven heeft hij toen zelf gekozen voor beschermd wonen.

Hilario (57) woont acht jaar in Domus. Zijn ouders komen van Curaçao. Met zijn moeder heeft hij in Bonaire gewoond. Op zijn 36ste kwam hij naar Nederland. Hij heeft op verschillende adressen gewoond, maar dat ging steeds mis. Volgens hem door familie en kennissen die bij hem introkken en overlast veroorzaakten. Op een gegeven moment is hij zijn eigen flat ontvlucht. Met tussenpozen logeerde hij bij familie en zwierf hij op straat rond.

'Als ik destijds geen andere mensen had toegelaten, was ik mijn huis niet kwijtgeraakt', meent Hilario. In Domus is het altijd goed gegaan. Alleen in het begin moest hij wennen. 'Ik vond de mensen een beetje klef.' Hij heeft een gebrekkige gezondheid. Zijn nieren functioneren niet goed. Hij gebruikt wiet tegen de pijn, maar pogingen om die vergoed te krijgen van de gemeente of zorgverzekering zijn mislukt.

Op zichzelf

Hilario werkt bij de dagbesteding: stickers plakken voor een bouwmarkt. Maar door de corona zit hij meer thuis. Hij leeft erg op zichzelf. 'Ik kan heel goed in mijn eentje. Ik wil niemand meer over de

vloer hebben.' Het maakt hem niet veel uit in welke wijk hij komt te wonen, als het maar in Dordrecht is.

Zowel Stanley als Hilario zijn blij met camera's en sensoren in hun toekomstige woning. Stanley: 'Eigenlijk word je nog een beetje geholpen. Als het even niet gaat, kun je toch even praten.' Hilario: 'Als er iets gebeurt, kan er iemand komen.'

Stanley denkt ook aan zijn eigen familie en huisgenoten van Domus. 'Mijn zus, mijn neefjes, mijn moeder en mijn vader zijn er erg gelukkig mee dat ik deze stap maak. En als wij het goed doen, komen ook andere mensen in aanmerking voor deze voorziening. Het zet ze aan het denken als ze ons de goeie kant op zien gaan.'

Hoe zien ze hun toekomst? 'Ik ben al een ouwe bok', zegt Hilario. Hij wil vooral met rust gelaten worden. 'Ik moet geen andere mensen in mijn huis hebben, anders gaat hetzelfde gebeuren als toen.' Stanley: 'Ik hoop dat ik gezond blijf en dat er nog eens een vrouw in mijn leven komt. Natuurlijk hoop ik dat ik ook op het rechte pad blijf, maar ik denk dat het niet meer mis kan gaan. Vroeger was ik een losbol. Als je ouder wordt, word je serieuzer.'

Feedback van andere corporaties

Met haar inzending voor de Innovatieboost wil Trivire de etalage openen voor andere corporaties, Wieteke: 'Kijk met ons mee. Doe er je voordeel mee. Maar misschien hebben jullie vragen, ideeën en ervaringen die óns kunnen helpen. We zitten vóór op de golf van een onontgonnen gebied. Beter dan dit geïsoleerd in Dordrecht te doen, is om het meteen over te brengen op de sector en te delen met ons netwerk zorg en leefbaarheid. Het gaat erom alle mogelijkheden te benutten voor mensen die we graag willen huisvesten.'

Vers van de pers via Wieteke Hassing: 'Inmiddels is er een woning beschikbaar gekomen voor een van de twee cliënten. Op dit moment wordt de woning gerenoveerd en voorzien van de benodigde sensoren. Naar verwachting zal begin februari de cliënt de woning gaan bewonen. Daarmee vangt de volgende fase van dit project aan en gaan we concreet van start!'

Meer weten?

Kijk op www.aedes.nl/innovatieboost voor meer informatie over de Innovatieboost en de andere inzendingen. Meer weten over deze pilot? Neem dan contact op met Wieteke Hassing, ketenregisseur Trivire, telefoon: 078 633 17 73, e-mail: W.Hassing@trivire.nl

'Ik wil niemand meer over de vloer' - Hilario (Domus)

Hilario (rechts op de foto) en Stanley zijn geselecteerd als eerste Domus-bewoners die op de nominatie staan voor een zelfstandige woning. Beiden verheugen zich op een zelfstandig bestaan.

www.aedes.nl